

پیشاشوگب

گیلکی ادبیات ّ قدیمی بنویشته‌نه کی بخؤنیم، اینیم هو زمتأ جی، اوشؤنی که ادبیات ّ مئن کار کأ دبؤن، خوشؤن ّ بنویشته‌ن ّ «آسؤن‌خؤنی»به‌م کی بو، ایشؤن‌ئبه مهم بو کی علامتؤناً جی بئترین استفاده' بوکونن. چون تا او زمتؤن، گیلکی، نویشتن‌ئبه داب‌دستور ن‌دأشت و هی‌کس ندؤنس خأ گیلکی‌ئه چوتؤ نویشتن. هر کی هر جور خودش فیکر گود دوروسته، هوتؤ بنویشته.

هی بیؤ کی گیلکی ادبیات ّ کارواکونؤن'، گیلکی‌نویسی داب‌دستور ّ سر‌ویشتر فیکر بکونن و «دامون» ّ دوره‌ن و «گیله‌وا»ی ّ مئن ای موضوع ّ سر بحث ببون.

اگه مو پنجا سال پیش بنویشته بی:

«سرده سونجاقه بزَن تی تی پولنه کمره»، هر‌جور‌کی می ذهن ّ مئن اَمأ، نویِشتم و شاید خیلی‌ئن مننِیسن او منظوری که مو خأسسمه بگیرن. امأ اللئی، هو کارؤن و گبؤن ّ واسئه کی نویسنم: «سرد ّ سونجاقه بزئن تی‌تی‌پولؤن ّ کمره».

هی متن‌م کی نویشته درم، یکنه دونیای ّ هنی این ّ علامتؤن ّ سر گب بزئه بیؤ. اگه بخأیم امه «کاغذی ادبیات» ویشتر جؤن بگیره و امه پسی آدمؤن‌ئبه بمؤنه و اوشؤنم بتؤنن راحت گیلکی بنویسن و بخؤنن، خأ گیلکی‌نویسی داب‌دستور ّ سر ویشتر کار بکونیم و گب بزنین. جوری کی هر کی اولئی دفأ، بتؤنه گیلکی‌نویسی داب‌دستور ّ هم‌رأ، گیلکی بنویشته‌نه بخؤنه و اوشؤن ّ موضوع و مضمونه بگیره.

۱-کارواکون: فعال. کنشگر.

درباره‌ی این شماره

پس از پیش‌شماره‌ی «دوشمبه‌بازار» که ماه گذشته منتشر شد، این نخستین شماره‌ی رسمی دوشمبه‌بازار است که تقدیم خواننده‌ی پی‌گیر ادبیات داستانی و مکتوب گیلکی می‌شود.

در این شماره، با بازنشر دو یادداشت مندرج در گپله‌وا و یک یادداشت جدید، سراغ بحث «گیلکی‌نویسی داب‌دستور» (اصول نگارش گیلکی) می‌رویم، با این امید که با شرکت اهل قلم در این بحث، به مسیری روشن هدایت شویم.

بد نیست یک بار دیگر، با هم متن کوتاه «پیشاشوگب» پیش‌شماره‌ی دوشمبه بازار را بخوانیم:

«دوشنبه بازار؟؟ اصلاً چرا بازار؟

مگر فرهنگ و هنر و ادبیات را می‌شود خرید و فروش کرد؟

احتمالاً کلیت این سوال اولین چیزی‌ست که ذهن خوانندگان نمایه‌ی کارگاه داستان گیلکی خانه‌ی فرهنگ گیلان را به خود مشغول خواهد کرد.

در پاسخ به این مشغولیات باید گفت که جلسات داستان گیلکی خانه‌ی فرهنگ گیلان، دقیقاً یک بازار است، با همان سرزندگی و جریان بازارهای هفتگی که در مناطق مختلف گیلان تشکیل می‌شده‌اند. اما نه در معنای کامل که چیزی در آن خرید و فروش شود. دوشنبه بازار داستان گیلکی، بازاری‌ست که شرکت‌کنندگان در آن، تولیدات ذهنی و قلمی خود را به سبک بازارهای اولیه با بقیه، به اشتراک می‌گذارند، تولیدات یکدیگر را به نقد می‌کشند و با توشه‌ای گزیده، به خانه‌های خود بازمی‌گردند.

نمایه‌ی «دوشنبه بازار» برآمده‌ای‌ست از جلسات داستان گیلکی خانه‌ی فرهنگ گیلان که در یکی از دوشنبه‌های نیمه‌ی دوم هر ماه برگزار می‌شوند و قرار است بهترین کالاهای این بازار را به نمایش بگذارد.»

خواننده‌ی گرامی، دوشمبه‌بازار را بخوانید و آن را تکثیر و به دیگران معرفی کنید و آن را جایی برای انتشار داستان، نقد داستان و مقاله‌های خودتان در حوزه‌ی نگارش گیلکی بدانید.

نمایه‌ی کارگاه داستان گیلکی خانه‌ی فرهنگ گیلان (نشر می‌داخلی)

شمارهٔ یکم. ۱۵۸۲ ورفند. ما . تیر ۱۳۸۸

تازه اجرایی هیأت

دوشمبه، ۱۸ خرداد، گیلکی داستان ّ جلسه میان، ایتأ تازه اجرایی هیأت معرفی بیؤسته.

أ گوروه ّ اجرایی هیأت، جه اول‌ تا هسأ هوشانی بیدی کی هو اولّین جلسه میان انتخاب بیؤسته بید، یعنی مسعود پورهادی، علی‌رضا بشردوست، پوراحمد جکتاجی و امین حسن‌پور.

قبلی جلسه میان قرار بیؤسته کی دوواره انتخابات بیه و تازه مسئولان دؤجین بید کی فقط سه نفر خودشانه نامزد بوکودید و چون تعداد محدود بو، دنه رأی‌گیری نبؤسته و هوشان به عنوان تازه مسئولان، گیلکی داستان ّ اجرایی هیأت ّ مئن خوشانه کاره شروع بوکودید.

أ سه نفر علی‌رضا بشردوست، حبیب‌الله غلام‌دوست و امین حسن‌پور ایسید.

گیلکی داستان ّ فراخوان

«نشر فرهنگ ایلیا» خأنه یکنه مجموعه داستان منتشرأ کونی، گیلکی‌نویسؤن ّ داستانؤناً جی.

قرار بیؤ:هَر نویسنده‌یی که خأنه این ّ داستانؤن او مجموعه داستان ّ مئن چاپ ببون، پنج‌ته خو داستانانؤنه ای انتشاراتی‌یه تحویل بدی و اوجور که نشر فرهنگ ایلیا خو اطلاعیه مئن بوته، فرقی نکؤنه کی داستان قبلن گپله‌وا یادامون یا باخی نشریات ّ مئن چاپ ببؤ بی یا نه.

گیلکی داستان جلسن ّ برنام

دوشنبه ۲۴ فروردین
دوشنبه ۲۱ اردیبهشت
دوشنبه ۱۸ خرداد
دوشنبه ۸ تیر
دوشنبه ۲۶ مرداد
دوشنبه ۲۳ شهریور
جلسن ساعت ۱۷:۳۰ سرأگپته بنن و ساعت ۲۰:۳۰ تمناً بنن.

□□□

طراح لوگو: علی باغبان

گروه تحریریه: میرعماد موسوی و امین حسن‌پور
هیأت اجرایی گروه داستان: علی‌رضا بشردوست، حبیب‌الله غلام‌دوست و امین حسن‌پور

توضیح و پوزش

در پیش‌شماره‌ی دوشمبه‌بازار و در فهرست اعضای گروه داستان خانه‌ی فرهنگ نام خانم **نرگس مقدسیان** به اشتباه زهرا مقدسیان نوشته شد که بدین وسیله از ایشان و شما پوزش می‌خواهیم.

می‌شوند. برای مثال: «من و تو» که در میان این سه واژه دو جای خالی دیده می‌شود که همان «فاصله» است.

اما، در واژه‌های چند بخشی، نیاز به فاصله‌ای از نوع دیگر است که ارتباط بخش‌های یک واژه با هم استقلال آن‌ها از دیگر واژه‌ها را نمایش می‌دهد.

برای مثال در عبارت فارسی «من این کم کاری ها را قبول نمی‌کنم» یا عبارت گیلکی «می دس برارؤن همه ته بی خوش‌ؤون ّ داره' انه سؤ بدأن» میان همه ی اجزا فاصله وجود دارد. در حالی که «کم کاری ها» یا «نمی‌کنم» یا «دس برارؤن» یا «همه ته بی» یا «داره' ان» (داس ها) هر یک به طور مستقل یک ترکیب مستقل‌اند. پس برای بهترخوانی متن باید از نیم‌فاصله سود جست و این دو جمله را اینگونه نوشت: « من این کم‌کاری‌ها را قبول نمی‌کنم» « می دس‌برارؤن همه‌ته‌بی خوش‌ؤون ّ داره'نه سؤ بدأن»

تفاوت فاصله با نیم‌فاصله را به راحتی در دو عبارت «نیم فاصله» و «نیم‌فاصله» می‌توان نشان داد.

چهار: برای نشان دادن عباراتی مثل «تند تند» یا «ریز ریز» یا «کم کم » از خط تیره استفاده شده است: تند-تند. ریز-ریز. کم-کم.

پنج: درپیشوند فعل‌ها (از جمله پیشوند ب مضارع) تلاش شده که تا جای ممکن تک حرفی نوشته شوند. یعنی در صورت‌های گونه‌گون گویشی فاندر، فیندر، فندر و یا بگوفتم و بوگوفتم و… همگی به صورت فندر و بگوفتم نوشته شده است. با توجه به رسم‌الخط عربی که مورد استفاده‌ی زبان گیلکی‌ست، دست خواننده برای خواندن در بسیاری جاها باز است و با توجه به تفاوت‌های گویش در گیلکی، ترجیح داده شده که این تفاوت‌ها را دست کم در این یک مورد وارد نگارش نکرده و بر عهده‌ی خواننده بگذاریم که «ب» مضارع را با توجه به آشنایی ذهن خویش اعراب‌گذاری نماید.

شش: در بسیاری موارد، واژگان متشکل از دو واژه‌ی مستقل را با رعایت نیم فاصله نوشته‌ایم. برای مثال به دو عبارت زیر دقت کنید:

حسن ّ پیرأن (پیراهنِ حسن). سورخ ّ گول (گلِ قرمز)

نکنه ی مهم، تفاوت این نقش‌نمای میانجی با حرف اضافه و فعل است. برای مثال در عبارت«آن حسنه»، «ه» نماد فعل «ایسنن» و در «مریمه بدثم»، «ه» همان «را»ی مفعولی‌ست. پس نباید برای نمایش این دو از « ّ» استفاده نمود. و همان صورت «حسنه» (حسن ایسسه) و «مریمه» (مریم را) درست است.

دو: در این ویژه‌نامه تلاش شده تا حد مقدور، برای نشان دادن برخی آواها به ترتیب زیر عمل شود:

برای نمایش فتنحه‌ی کشیده از «أ» استفاده شده است. مثل «دأنم» (دارم). ک‌أرم (دارم می‌کنم). ت‌أ (تو را). و البته در واژگانی که به «ه» پایان می‌گیرند، برای اجتناب از آشنایی‌زدایی، یک الف کوچک اضافه گردیده است. مثل فرده (فردا) یا خانه' (خانه را).

برای نمایش ضمه‌ی کشیده از «و» استفاده شده است. مثل: «شؤ» (شب) . «شؤ درم» (دارم می روم). موسؤن (مانند).

برای نمایش کسره‌ی کشیده از «ئ» استفاده شده است. مثل: زئثم (می‌زنم). مئبه (برای من). زئن درم (دارم می زنم).

برای نمایش تشدید هم تلاش شده از علامت « ّ» استفاده نشود و به جای آن در صورت لزوم، از تکرار دو حرف در کنار هم سود جسته شود. مثل امما، کله و … در استفاده از این نمادها بسیار دقت شده که زیاده‌روی نشود. گر چه پیشنهاد ما در بلند مدت، استفاده از سه نماد به جای هر دو نوع کشیده و کوتاه سه آوا و حذف تدریجی تشدید از نگارش گیلکی‌ست، که پذیرفته شدن یا نشدن این پیشنهاد به میزان استقبال اهل قلم بستگی دارد.

سه : یکی از پرکاربردترین نشانه‌های نوشتاری که خود به چشم نمی‌آید، «نیم فاصله» است که اهمیت آن هنگام تایپ و حروف‌چینی دو چندان می‌گردد. در نگارش، واژه‌ها به وسیله‌ی «فاصله» که به طور معمول به اندازه‌ی جای خالی یک حرف است از هم جدا

می‌شوند. برای مثال: «من و تو» که در میان این سه واژه دو جای خالی دیده می‌شود که همان «فاصله» است.

اما، در واژه‌های چند بخشی، نیاز به فاصله‌ای از نوع دیگر است که ارتباط بخش‌های یک واژه با هم استقلال آن‌ها از دیگر واژه‌ها را نمایش می‌دهد.

برای مثال در عبارت فارسی «من این کم کاری ها را قبول نمی‌کنم» یا عبارت گیلکی «می دس برارؤن همه ته بی خوش‌ؤون ّ داره' انه سؤ بدأن» میان همه ی اجزا فاصله وجود دارد. در حالی که «کم کاری ها» یا «نمی‌کنم» یا «دس برارؤن» یا «همه ته بی» یا «داره' ان» (داس ها) هر یک به طور مستقل یک ترکیب مستقل‌اند. پس برای بهترخوانی متن باید از نیم‌فاصله سود جست و این دو جمله را اینگونه نوشت: « من این کم‌کاری‌ها را قبول نمی‌کنم» « می دس‌برارؤن همه‌ته‌بی خوش‌ؤون ّ داره'نه سؤ بدأن»

تفاوت فاصله با نیم‌فاصله را به راحتی در دو عبارت «نیم فاصله» و «نیم‌فاصله» می‌توان نشان داد.

چهار: برای نشان دادن عباراتی مثل «تند تند» یا «ریز ریز» یا «کم کم » از خط تیره استفاده شده است: تند-تند. ریز-ریز. کم-کم.

پنج: درپیشوند فعل‌ها (از جمله پیشوند ب مضارع) تلاش شده که تا جای ممکن تک حرفی نوشته شوند. یعنی در صورت‌های گونه‌گون گویشی فاندر، فیندر، فندر و یا بگوفتم و بوگوفتم و… همگی به صورت فندر و بگوفتم نوشته شده است. با توجه به رسم‌الخط عربی که مورد استفاده‌ی زبان گیلکی‌ست، دست خواننده برای خواندن در بسیاری جاها باز است و با توجه به تفاوت‌های گویش در گیلکی، ترجیح داده شده که این تفاوت‌ها را دست کم در این یک مورد وارد نگارش نکرده و بر عهده‌ی خواننده بگذاریم که «ب» مضارع را با توجه به آشنایی ذهن خویش اعراب‌گذاری نماید.

شش: در بسیاری موارد، واژگان متشکل از دو واژه‌ی مستقل را با رعایت نیم فاصله نوشته‌ایم. برای مثال به دو عبارت زیر دقت کنید:

«آ مرد‌آک ّ گب چیه» و «منم ت‌أ دوس دأنم» و «خو زاکئبه بهه»

چیه در واقع همان «چی ایسسه» است که به رسم معمول زبان گیلکی، اینجا هم فعل ایسنن توسط یک «ه» نمایش داده شده و بهتر است مستقل از « چی » نمود یابد: چی‌یه.

منم همان «منم» است که ترجیح داده شده « منام » نوشته شود.

زاکئبه هم همان «زاک ّ واسی» می‌باشد که در این ویژه‌نامه «زاک ّ ئبه» نمایش داده می‌شود.

۱- این یادداشت در ضمیمه ۹۹ گپله‌وا، ویژه‌ی ادبیات داستانی گیلکی چاپ شده است.

نکته‌ای در نگارش گیلکی

مسعود پورهادی

در گپله‌وای ویژه ادبیات داستانی، ضمیمه ی شماره ۹۹، مقاله‌ی قواعد پیشنهادی در ارتباط با گیلکی‌نویسی، در خصوص گرامر زبان گیلکی و علائم نگارشی، نویسنده مواردی را متذکر شده‌ اند که اشتباه و نادرست‌اند.

• در مقاله آمده «صدای فتنحه /کسره (θ) در همه‌ی اضافه‌های عادی و اضافه‌های توصیفی، برای اتصال مضاف و مضاف الیه و نیز صفت و موصوف به کار می‌رود.

این گونه نیست، چون:

الف: در گیلکی فقط مضاف الیه و صفت‌هایی که به صامت ختم می‌شود این نشانه را می‌گیرند. مانند: حسنِ پیرآن (پیراهن حسن) سورخِ گل (گل سرخ) البته استثنائاتی مانند پسر زن، زن مار و .. علیرغم خاتمه یافتن مضاف الیه به صامت، فاقد این نشانه‌اند.

ب: هرگاه مضاف‌الیه و صفت به مصوت ختم شوند، فاقد نشانه است. مانند علی پیرآن (پیراهن علی)، سیا ابر (ابر سیاه)

ج: اضافه‌های نسبی و بیانی در بسیاری موارد برای اتصال به جزء دیگر، صدای غیر فتحه /کسره دارند. مانند گالی‌پوشی خانه (خانه گالی پوش) میرسی تاس (تاسِ مسی) . این صدا با نشانه (ی) نشان داده می‌شود و صدایش با فتحه /کسره متفاوت است.

این صدا یعنی فتحه/کسره آن‌گونه که نویسنده آورده اند: « صدای مفعولی در گیلکی است.»

بر خلاف تصور نویسنده، صدای مفعولی در گیلکی فتحه (آ یا آ) است نه صدای فتحه/کسره و علامت آن (اِ) است. مانند حمید^۱ (حمید را) این صدا در مناطق شرق گیلان کوتاه تر از مناطق غرب گیلان است.

– تازه اگر مفعول به مصوت ختم شود، معمولا مابین مصوت پایانی مفعول و مصوتی که نشانه مفعولی است (برای تسهیل در بیان) حرف میانچی (ی) می‌آید، علی‌یا (علی را)

– یا، مصوت پایانی در مصوت نشانه ادغام می‌شود، مانند خانه^۱(خانه را)

– و یا اینکه، آن مصوت مبدل به مصوت دیگری می‌شود. مانند مو (من) مؤ (من را)

پس این صدا ها و نشانه‌ها متفاوت است از صدای فتحه/کسره که به صورت (ّ) نوشته می‌شود. باید به حال آن‌ها فکر دیگر کرد و از نشانه‌های دیگر استفاده کرد.

• هم چنین در بخش پنج، مطلبی در خصوص پیشوند «ب» مضارع آورده اند که آن هم خالی از اشکال نیست.

در گیلکی افعال دو دسته اند، الف: افعال ساده (بدون پیشوند) ب: افعال پیشوندی.

افعال ساده در صرف برخی از زمان‌ها (مضارع التزامی– ماضی ساده– ماضی بعید– فعل امر) از پیشوند «ب» که بیان‌کننده وجه (اخباری، التزامی، امری و…) افعال‌اند، برخوردارند. در بیشتر موارد پیشوند «ب» متناسب یا همگون با فعل، همواره با صامتی هستند که آن‌ها را به صورت «به» و «بو» و «بی» و… در می‌آورد. مانند:

به‌آرد (آورد)– ماضی ساده

بوخورم (بخورم)– مضارع التزامی (حال/آینده التزامی)

بی‌نیش (بنشین) – فعل امر

بوخورده بوم (خورده بودم) – ماضی بعید (گذشته در گذشته)

همان‌طوری که ملاحظه می‌شود، این پیشوندها را نمی‌توان «ب» مضارع نامید، چون علاوه بر زمان مضارع التزامی، برا ی ماضی ساده، ماضی بعید و فعل امر نیز کاربرد دارند.

عده ای آن را پیشوند «وجه» نامیده اند، من به همراه عده ای دیگر آن را پیشوند غیر ثابت (در مقابل افعالی که پیشوند ثابت دارند) می‌نامیم. تازه مثالی را که نویسنده برای توضیح مطلب آورده اند «فاندر، فندیر و…» مثال درستی نیست.

«ف» آغازین مثال نویسنده که اخذ شده از مصدر «فندرستن» (نگاه کردن) است از نوع پیشوندهای قاموسی افعال گیلکی است که در صرف هیچ یک از اشکال زمانی گیلکی حذف نمی‌شود تا «ب» مضارع نویسنده جانشین آن شود.

البته همه این مطالب در طی این سال ها در گیشه‌وا و کتاب‌های زبا ن‌شناسی زبان گیلکی به کرات آمده، احتمالاً شتاب‌زدگی در کار باعث بروز این اشکالات بوده است.

برای نویسنده جوان مقاله که اول کار است و کار اول، تذکر این نکته‌ها به معنای دراز کردن دست هم‌یاری به سوی اوست، نه هر چیز دیگر.

با آروزی ادامه کار

مسعود پور هادی – رشت– مهر ۱۳۸۷

در خاتمه برای مطالعه بیشتر، منابعی که در این ارتباط می‌تواند یاری‌گر کسانی باشد که خواهان درک بیشتری از مسایل مربوط به ساختار زبان گیلکی‌اند آورده می‌شود که بیشتر آن‌ها در نشر گیلکان قابل دسترسی‌اند.

- زبان و فرهنگ ماچیان از مصطفی فرض پور ماچیانی – تبریز ۱۳۴۳
- ویژگی های دستوری و فرهنگی واژه های گیلکی از جهانگیر سرتیپ پور، نشر گیلکان ۱۳۶۹
- گویش گیلکی رشت از آرتور کریستین سن ترجمه جعفر خمami زاده، نشر سروش، ۱۳۷۴
- بررسی و توصیف گویش گالشی از رقیه رادمرد و محمد رنجبر، نشر گیلکان ، ۱۳۸۲
- بررسی ویژگی ها و ساختار زبان گیلکی – گویش رشتی– از مسعود پور هادی، نشر فرهنگ ایلیا ۱۳۸۴
- دستور زبان گیلکی از جعفر بخش زاد محمودی– نشر گیلکان ۱۳۸۵
- گویش گیلکی لاهیجان، از نادر جهانگیری، توکیو(ژاپن) ۲۰۰۶ میلادی
- زبان گیلکی از مسعود پور هادی– فرهنگ ایلیا، ۱۳۸۷

	

درباره‌ی نگارش گیلکی

امین حسن‌پور

یادداشت «نکته‌ای در نگارش گیلکی» که در شماره‌ی صد و یکم گیشه‌وا و در نقد یادداشت «گیلکی‌نویسی، گیلکی‌خوانی» (گیله‌وا – ویژه‌ی ادبیات داستانی گیلکی – ضمیمه‌ی شماره ۹۹) نوشته شده، ازین جهت که موجب به نقد و چالش کشیده شدن بحث «نگارش گیلکی» گشته، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. سال‌های بسیاری می‌گذرد از زمانی که نشریه‌ی دامون اقدام به تدوین و پیشنهاد یک طرح مفصل برای نگارش گیلکی نمود و در مقابل انتظار پاسخ و انعکاس و نقد، با سکوت عجیب مخاطبان و حتی اهل فن روبه‌رو شد.

ازین‌رو، نقد مسعود پورهادی این مژده را می‌دهد که قرار است موضوع مهم «نگارش گیلکی» و ابراز نقد و نظر درباره‌ی آن از فضای شفاهی و دهان به دهان و سینه به سینه، به فضای مکتوب و میدان نقد و چالش فنی نقل مکان کند.

اما از سوی دیگر، بخش‌هایی از اشکال‌های وارده در یادداشت «نکته‌ای در نگارش گیلکی» نتیجه‌ی مستقیم برداشت‌های اشتباه نویسنده‌ی این نقد از پیشنهاد «گیلکی نویسی، گیلکی‌خوانی» است که در این یادداشت تلاش می‌شود تا این برداشت‌های اشتباه روشن گردند.

(۱)

در قسمت الف، حق با نویسنده‌ی نقد است و متاسفانه پیشنهاد «گیلکی‌نویسی…» یک اصل مهم را به صورت مبهم و ناقص عنوان کرده است که توضیحات مسعود

پورهادی به رفع این ابهام و تشدید جزئی‌نگری در موضوع، کمک بسیاری کرد.

(۲)

در قسمت ب اما، از قول یادداشت «گیلکی نویسی…» این‌گونه نقل می‌شود که «این صدا یعنی فتحه/کسره (ّ) (آن‌گونه که نویسنده آورده‌اند، صدای مفعولی در گیلکی است».

و سپس بر اساس همین نقل قول این توضیح را نیز اضافه می‌کند که «برخلاف تصور نویسنده، صدای مفعولی در گیلکی فتحه (آ یا آ) است، نه صدای فتحه/کسره و علامت آن (اِ) است. مانند حمید^۱(حمید را).»

اما مشکل این‌جاست که در یادداشت پیشنهادی «گیلکی نویسی…» چنان ادعایی به هیچ وجه عنوان نشده و از روی اتفاق، در آن یادداشت همان چیزی مطرح شده که نویسنده‌ی نقد سعی در گوشزد کردن آن دارد:

«نکته‌ی مهم، تفاوت این نقش‌نمای میانچی (ّ) با حرف اضافه و فعل است. برای مثال در عبارت «آن حسنه»، «ه» نماد فعل «ایسن» و در «مریمه بدثم»، «ه» همان «را»ی مفعولی‌ست. پس نباید برای نمایش این دو از « ّ » استفاده نمود و همان صورت «حسنه» (حسن ایسه) و «مریمه» (مریم را) درست است.» (گیلکی نویسی، گیلکی‌خوانی. گیشه‌وا – ویژه‌ی ادبیات داستانی گیلکی – ضمیمه‌ی شماره ۹۹)

نویسنده‌ی نقد، بر اساس همین برداشت نادرست به این نتیجه می‌رسد که «پس این صداها و نشانه‌ها متفاوت از صدای فتحه/کسره است که به صورت (ّ) نوشته می‌شود. باید به حال آن‌ها فکر دیگری کرد و از نشانه‌های دیگری استفاده کرد».

در حالی که چنان‌که پیش‌تر گفته شد، همه‌ی حرف آن بخش از یادداشت این بود که این دو متفاوت از هم‌اند و تازه برای آن «فکر دیگر» هم تدبیری اندیشیده و پیشنهادی داده است.

از این‌ها گذشته، هدف اصلی یادداشت «گیلکی نویسی…» در این بخش ایجاد تفاوت دیداری میان نماد نقش‌نمای اضافه و نمادهای حرف و فعلی بود. در واقع در بحث خط، نمی‌توان زیاد به نوع تلفظ تکیه کرد چون از سویی خط تنها مجموعه‌ای از نمادهای قراردادی‌ست و از سوی دیگر، برعکس زبان، خط صلب و استاتیک است و ازین هر دو جهت، نمی‌تواند (و نباید) نقش رسم‌الخط علمی فونوتیک را به دوش کشد.

ضمن این‌که در وضعیت چندلهجگی زبان ما، آن یادداشت تلاشی بوده در برخی موارد، برای قرارداد نمادهای مشترکی میان لهجه‌های گونه‌گون.

(۳)

در بخشی دیگر از نقد مورد بحث، نویسنده پس از شرح مفصل تقسیم‌بندی افعال در زبان گیلکی، چنین می‌نویسد: «…این پیشوندها را نمی‌توان «ب» مضارع نامید، چون علاوه بر زمان مضارع التزامی، برای ماضی ساده، ماضی بعید و فعل امر نیز کاربرد دارند. عده‌ای آن را پیشوند وجه نامیده‌اند. من به همراه عده‌ای دیگر آن را پیشوند غیرثابت می‌نامیم.»

نوشته‌ی بالا در نقد این پیشنهاد یادداشت «گیلکی نویسی…» آورده شده که:

«در پیشوند فعل‌ها (از جمله پیشوند ب مضارع) تلاش شده که تا جای ممکن تک‌حرفی نوشته شوند.» (گیلکی نویسی، گیلکی‌خوانی. گیشه‌وا – ویژه‌ی ادبیات داستانی گیلکی – ضمیمه‌ی شماره ۹۹)

همان‌طور که می‌بینیم در یادداشت مذکور بحث بر سر پیشوند فعل‌هاست، نه پیشوند خاصی و تنها به عنوان مثال و درون پراتنز از جمله پیشوند «ب» مضارع آورده شده است. حال آن‌که منتقد گرامی تلاش بسیاری را صرف اثبات این موضوع کرده که این «ب» فقط نشانه‌ی مضارع نیست. ادعایی که به هیچ وجه در یادداشت «گیلکی نویسی…» عنوان نشد. این شبیه این است که

بگویم «ما ازین پس، پستان‌داران (از جمله اسب آبی) را برای راحتی ایکس می‌نامیم» و کسی اشکال بگیرد که این حرف غلط است. چون اسب‌های دیگری هم داریم مثل اسب پانی (پاکوتاه)، اسب وحشی، اسب اهلی و… منتقد گرامی بر اساس همین اشتباه نادرست است که در ادامه حتی مثال عنوان شده در یادداشت مذکور را نیز غلط می‌پندارد و می‌نویسد: «ف آغازین مثال نویسنده که اخذ شده از مصدر فندرستن است، از نوع پیشوندهای قاموسی افعال گیلکی است که در صرف هیچ یک از اشکال زمانی گیلکی حذف نمی‌شود تا «ب» مضارع نویسنده جانشین آن گردد.»

منتقد گرامی چون از اصل بحث (پیشوندها) دور شده و هنوز به دنبال همان «ب مضارع» می‌گردد، این مثال را هم نادرست می‌داند. کافی‌ست که دوباره این جمله از یادداشت «گیلکی نویسی…» را نقل کنیم که «در پیشوند فعل‌ها (ازجمله ب مضارع)…» و بدانیم که نویسنده‌ی نقد هم این «ف» را پیشوند می‌داند، آن هم از نوع پیشوندهای قاموسی. ولی به نویسنده‌ی یادداشت اجازه نمی‌دهد که از آن به عنوان مثالی برای «پیشوند فعل‌ها» استفاده کند. آن هم به این دلیل که در پراتنز و به عنوان مثالی دیگر برای پیشوند فعل‌ها «ب مضارع» را نام برده است.

این هم درست به این می‌ماند که در همان مثال پستان‌داران، اگر همان گوینده این بار فیل را به عنوان یک پستان‌دار مثال بزند، بر او خرده بگیرند که این مثال تو غلط است، چرا که فیل هیچ نوعی از انواع اسب نیست!

(۴)

متاسفانه این برداشت‌های نادرست پی‌درپی، نشان‌دهنده‌ی این واقعیت است که برخلاف نظر نویسنده‌ی مطلب «نکته‌ای در نگارش گیلکی»، نه نگارش آن پیشنهاد (که بخش بزرگی از آن تکرار همان قراردادهای قدیمی مورد استفاده در گیشه‌واست)، بلکه نگاه به این پیشنهاد و به نقد کشیدن و ارزیابی آن است که دچار شتاب‌زدگی شده است.

از همین رو لازم می‌بینم دوباره تکرار کنم که جان کلام آن یادداشت (گیلکی نویسی…» پیشنهاد یک سری نمادهای قراردادی برای هم‌گرایی لهجه‌های گونه‌گون بود که متاسفانه در این نقد حتی دیده نشد که به چالش کشیده شود و بحث در سطح مناقشه بر سر مثال‌ها باقی ماند.

لاهیجان/ ۱۵۸۲ شریر ّ ما

توضیح: در همه‌ی نقل قول‌های آورده شده در این یادداشت، تاکید از نویسنده‌ی همین یادداشت است.

گیلکی، اینترنت ّ میان

آزه‌دار http://ti-gab.blogspot.com

کلاچای، لطره http://latre.blogfa.com

پیک‌املش

http://peykeamlash.persianblog.ir

سنگ خُوْج http://mi-gab.blogspot.com

رادوار http://radvar.blogspot.com

گیلکی ویکیپدیا http://glk.wikipedia.org

لغتنامه آنلاین گیلکی http://gilak.com

ورگ http://www.varg.ir

گانتور (وبلاگ مسعود پورهادی)

http://gantor.blogfa.com

مانگ تاو (شعرهای گیلکی حسین طوافی)

http://derjek.blogfa.com